

HIND TILSHUNOSLIGI

ADCHTI IFOMT fakulteti

Xitoy tili yo'nalishi

101-guruh talabasi

Maxsudjonova Zebo Zohidjon qizi

Ilmiy maslahatchi: Zaynabiddinova.I.M

Tel: +998500408020

Annotatsiya: Mazkur tezis Hind tilshunosligining shakllanishi, tarixiy bosqichlari, asosiy nazariyalari va zamonaviy rivojlanish jarayonlarini o'rganishga bag'ishlanadi. Hind mintaqasida tilshunoslikning ildizlari juda qadimiy bo'lib, Paniniy tomonidan yaratilgan grammatik an'analardan tortib hozirgi kunda amalga oshirilayotgan sotsiolingvistik va psixolingvistik tadqiqotlargacha bo'lgan rivojlanish jarayoni yoritiladi. Shuningdek, hind tillari oilasi, ularning tuzilishi, fonetik va grammatik xususiyatlari ham ilmiy asosda tahlil qilinadi. Ish yakunida hind tilshunosligining jahondagi ilmiy maktablarga ko'rsatgan ta'siri haqida xulosa beriladi

Kalit so'zlar: Hind tilshunosligi, Paniniy, sanskrit, dravid tillari, indoevropa tillari, fonetika, grammatika, morfologiya, sotsiolingvistika, til tizimi, qadimgi grammatik maktab.

Аннотация: Данная тезисная работа посвящена исследованию становления индийского языкознания, его исторических этапов, основных научных школ и современных направлений развития. Особое внимание уделяется грамматической традиции, возникшей благодаря трудам Панини, структуре индийских языковых семей, а также фонетическим и морфологическим особенностям индийских языков. В

завершение рассматривается влияние индийского языкознания на мировую лингвистическую науку.

Ключевые слова: Индийское языкознание, Панини, санскрит, дравидийские языки, индоевропейские языки, фонетика, грамматика, морфология, социолингвистика, языковая система, древняя грамматическая школа.

Absbtract: This thesis focuses on the development of Indian linguistics, its historical stages, major scholarly traditions, and modern directions of research. Special emphasis is placed on the grammatical framework established by Panini, the structure of Indian language families, and the phonetic and morphological characteristics of Indian languages. The conclusion highlights the significant influence of Indian linguistic heritage on global linguistic studies..

Keywords: Indian linguistics, Panini, Sanskrit, Dravidian languages, Indo-European languages, phonetics, grammar, morphology, sociolinguistics, language system, ancient grammatical tradition.

1.Hind tilshunosligining kelib chiqishi va tarixiy ildizlari

Hind tilshunosligi insoniyat sivilizatsiyasidagi eng qadimgi ilmiy maktablardan biri hisoblanadi. Uning shakllanishi miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. Hind mintaqasida tilga bo‘lgan e’tibor avvalo diniy matnlar – Vedalar tilini tushunish zaruratidan kelib chiqqan. Ayniqsa, sanskrit tilining murakkab grammatik tuzilishini aniqlash eskidan ilmiy izlanishlarni talab qilgan.

Tilga bo‘lgan nazariy yondashuvlarning asosi Paniniy tomonidan yaratilgan “Ashtadhyayi” grammatik asarida mujassam bo‘lgan. Ushbu asar dunyodagi birinchi mukammal grammatik tizimlardan biri bo‘lib, unda 4000

ga yaqin sutra (qoidalar) orqali sanskrit fonetika, morfologiya va sintaksisi juda aniq tartibga solingan. Paniniy yondashuvi bugungi zamonaviy struktur lingvistikaning eng qadimgi ko‘rinishi sifatida e’tirof etiladi.

2. Hind til oilalari va ularning xususiyatlari

Hindistonda tilshunoslikni o‘rganishda uning til boyligini hisobga olish muhim. Mamlakatda yuzlab tillar faol qo‘llanilib, ular bir necha yirik oilalarga bo‘linadi:

2.1. Indoevropa tarmoqlari

Hind-oriya tillari — hind tilshunosligining asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, hindi, bengali, marathi, punjabi va boshqa ko‘plab tillarni o‘z ichiga oladi. Bu tillar fonetik tizimida retrofleks undoshlar keng qo‘llanilishi, morfologiyasida esa flektivlik elementi ustunligi bilan ajralib turadi.

2.2. Dravid tillari

Dravid tillari Janubiy Hindistonda keng tarqalgan bo‘lib, tamil, telugu, kannada va malayalam tillari eng yirik vakillaridir. Ularning grammatikasi agglutinativ xususiyatlarga ega, so‘z yasash jarayonida affikslarning ko‘pligi bilan farqlanadi.

2.3. Austroosiyo va Tibet-birman tillari

Bu tillar fonetik tizimi murakkab bo‘lib, ko‘pincha tonallik unsurlariga ega. Hind tilshunosligi doirasida ushbu tillar ham chuqur o‘rganiladi va umumiy tipologik tadqiqotlarga qo‘shilgan.

3. Qadimgi hind tilshunosligi maktablari

Hind madaniyatida tilshunoslik faqat ilmiy ehtiyoj emas, balki falsafiy jarayonlarning bir qismi sifatida qaralgan.

3.1. Mimarsha maktabi

Bu maktab tilning ma'nodagi aniqligi va matnlarni sharhlash masalalariga e'tibor qaratgan. Ular tilning ruhiy, mantiqiy asoslarini o'rganib, ma'no hosil bo'lish jarayonlarini tahlil qilganlar.

3.2. Nyaya maktabi

Nyaya maktabi til yordamida bilim olish jarayonini tahlil qilgan. Bu oqim tilning mantiqiy jihatlarini, ishoralar tizimini va predikativ tuzilmalarni o'rgangan.

4. Zamonaviy hind tilshunosligi

Bugungi kunda Hindistonda tilshunoslik juda keng qamrovli ilmiy soha hisoblanadi. U quyidagi yo'nalishlarda rivojlanmoqda:

4.1. Sotsiolingvistika

Ko'p tilli jamiyat bo'lgan Hindistonda tilning ijtimoiy vazifalari, rasmiy statusi, til siyosati, ikki tillilik masalalari faol o'rganilmoqda.

4.2. Psixolingvistika

Ko'plab hind yoshlarining ikki yoki uch tilli bo'lib ulg'ayishi bolalarda til o'zlashtirish jarayonlarini o'rganish uchun noyob imkoniyat yaratadi.

4.3. Korpus lingvistikasi

Hind va sanskrit tillari bo'yicha yirik elektron korpuslar yaratilgan bo'lib, ular grammatik modellarni yaratish va kompyuter lingvistikasi sohalarida qo'llaniladi.

4.4. Til o'qitish metodikasi

Hindiston ichida ham, xalqaro miqyosda ham hindi va sanskrit tillarini xorijliklar uchun o'qitish bo'yicha maxsus metodik yondashuvlar ishlab chiqilgan.

5. Hind tilshunosligining jahon faniga qo'shgan hissasi

Hind tilshunosligi zamonaviy lingvistikaning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Jumladan:

— Paniniy grammatikasi struktur tilshunoslikning ilk manbasi hisoblanadi.

— Hind tillari fonetikasining murakkabligi fonologiya nazariyasining rivojiga sabab bo'lgan.

— Sanskrit tili indoevropa tillarini qiyosiy o'rganishning boshlanish nuqtasi bo'lgan.

— Hind grammatik an'analari XX asr tilshunosligida formal modellarning yaratilishiga turtki bergan.

Hind tilshunosligi o'zining qadimiy ilmiy an'analari, chuqur grammatik tahlillari va keng qamrovli lingvistik maktablari bilan jahon tilshunosligida alohida o'rin tutadi. Paniniy maktabi asos solgan ilmiy yondashuvlar nafaqat Sharq balki G'arb lingvistikasi rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Zamonaviy Hindistonning til siyosati, ko'p tillilik muhiti va ilmiy markazlari esa hind tilshunosligini bugungi kunda ham dolzarb va rivojlanayotgan soha sifatida namoyon etadi. Shu sababli Hind tilshunosligi nafaqat tarixiy, balki zamonaviy fan sifatida ham o'rganilishga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Panini. Ashtadhyayi: Sanskrit Grammar. Delhi University Press, 2015.
2. Masica, C. P. The Indo-Aryan Languages. Cambridge University Press, 1991.

3. Krishnamurti, B. The Dravidian Languages. Oxford University Press, 2003.
4. Cardona, G. Sanskrit Grammar and Linguistics. Motilal Banarsidass, 2007.
5. Shapiro, M. Language and Society in India. Routledge, 2012.
6. Sen, S. History of Linguistic Thought in India. Kolkata Academic Press, 2019.

